

Podstawy mówionego języka tybetańskiego

wersja robocza

Gramatyka

Struktura zdania

W języku tybetańskim zdanie ma strukturę:

podmiot + dopełnienie + czasownik

Przykłady:

nga Pe-ma jin
ja Pema jestem Jestem Pema.

di teb re
to książka jest To jest książka.

Ten-zin Py la du
Tenzin Tybet w jest Tenzin jest w Tybecie.

Rzeczowniki

Większość tybetańskich rzeczowników składa się z jednej lub dwóch sylab.

Przykłady:

sa – ziemia	a-ma – matka
ri – góra	gom-pa – klasztor
mi – ludzie	la-ma – lama
czu – woda	khang-pa – dom
cza – herbata	tsang-po – rzeka

Większość rzeczowników składających się z kilku sylab kończy się sylabami: **-pa**, **-po**, **-ba**, **-bo**, **-ma**, **-mo**.

Czasami dodając do rzeczownika końcówkę **-pa**, tworzy się nowy termin, oznaczający osobę związaną w pewien sposób z owym przedmiotem.

Przykład:

ta – koń	ta-pa – jeździec
Py – Tybet	Py-pa – człowiek z Tybetu

Liczba i płeć

Liczbę mnogą tworzy się dodając końcówkę **-tso**.

Przykład:

teb – książka **teb-tso** – książki
mi – osoba **mi-tso** – osoby

Płeć najczęściej oznaczają końcówki **-po** i **-mo**.

Przykład:

gjal-po – król **gjal-mo** – królowa

Niektóre rzeczowniki mają tylko jedną formę, na przykład:

pu-gu – dzieci (dziewczynki i chłopcy)

Czasami płeć oddaje się przy pomocy innego słowa, na przykład:

jag – jak samiec **dhri** – samica jaka

Przedimki

W języku tybetańskim nie ma przedimków. Ich rolę może pełnić liczebnik *jeden* – **czig** – występujący po rzeczowniku, np.

bu-czig – chłopiec **bu-mo czig** – dziewczynka („g” niemal niesłyszalne)

Używa się również zaimków wskazujących *to / tamto, te / tamte* – zawsze po rzeczowniku.

di – to **de** – tamto
din-tso – te **den-tso** – tamte

Przykład:

teb di – ta książka (jeśli jest blisko)
teb den-tso – tamte książki (jeśli są daleko)

Zaimki osobowe

nga – ja
khje-rang – ty
khong – on, ona (forma grzecznościowa)
kho / kho-rang – on
mo / mo-rang – ona

ngan-tso – my
khe-rang-tso – wy
khong-tso – oni, one

W praktyce można zawsze używać słowa **khong**, choć teoretycznie te grzecznościowy zwrot zarezerwowany jest dla osób ważnych – lamów i nauczycieli.

Dopełniacz i celownik

Formę dopełniaczową (kogo? czego? – np. „książka Tenzina”), tworzy się wstawiając partykułę **gi** między właściciela a własność:

właściciel + gi + własność

Przykład:

la-ma gi khang-pa – dom lamy
lama „kogo-czego” dom

cza gi kong – cena herbaty
cena herbata

W celu utworzenia formy celownikowej (komu? czemu?) wstawia się **la** za rzeczownik lub zaimek będący przedmiotem działania.

Przykład:

la-ma la – lamie
nga-la – mnie

W zdaniach tych akcent pada na **la**.

Zaimki dzierżawcze

Zaimki dzierżawcze tworzy się dodając końcówkę **-gi** do zaimków osobowych. Wyjątkiem jest „nga-gi”, które staje się **nge** (z długim „e”).

nge – mój, moje

khje-rang-gi – twój, twoje
khong-gi – jego, jej

ngan-tso-gi / ngan-tsy – nasz, nasze
khe-rang-tso-gi / khe-rang-tsy – wasz, wasze
khong-tso-gi / khong-tsy – ich

Zaimki dzierżawcze stoją przed rzeczownikiem, na przykład

nge dhrog-pa – mój przyjaciel

Zaimki wskazujące

di – ten
de / pha-gi – tamten
din-tso – te
den tso / phan-tso / pha-gi-tso – tamte

Przykład:

khang-pa di – ten dom
di nge khang-pa re – to jest mój dom
ten mój dom jest
de khje-rang-gi dhrog-pa re – tamten jest twoim przyjacielem
tamten twój przyjaciel jest

Przymiotniki

Zawsze stoją za rzeczownikami i nie zmieniają się w zależności od rodzaju. **-tso** – które tworzy liczbę mnogą lub jest zaimkiem wskazującym – stoi za przymiotnikiem.

Przykład:

mi jag-po – dobra osoba
mi jag-po-tso – dobrzy ludzie
mi jag-po din tso – ci dobrzy ludzie

Popularne przymiotniki:

cen-po – duży	czun-czun – mały
tso-po – gorący	dhrang-mo – zimny
jag-po – dobry	dug-cza – zły
ring-po – długi	tung tung – krótki
njim-pa – stary	sar-pa – nowy

Konstrukcję „bardzo” + przymiotnik uzyskuje się dodając do przymiotnika słowo **szi-tha** lub przymiotnik do słowa **pe**.

Przykład:

tsa-po szi-tha – bardzo gorący

pe tsa-po – bardzo gorący

Aby powiedzieć „niezwykłe” + przymiotnik, dodaje się końcówkę **-szy** do tematu przymiotnika, np.

tsa-szy – wyjątkowo gorący

Zwrot „zbyt” + przymiotnik tworzy się dodając końcówkę **-tak** do tematu przymiotnika, np.

tsa-tak – za gorący

Aby spytać „jak” + przymiotnik, do tematu przymiotnika dodaje się końcówkę **-ly**.

ring-ly re? – jaki długi?

Stopień wyższy tworzy się dodając końcówkę **-ła** do tematu przymiotnika. Jeśli jednak temat kończy się na **g** lub **r** – dodaje się, odpowiednio, **-ga** lub **-ra**. Czasami zmienia się też nieco sam temat.

czen-po – duży

che-ła – większy

jag-po – dobry

jag-ga – lepszy

Do porównania typu „mniejszy-większy” służy partykuła **le** (długie „e”).

nge ta khje-rang-gi ta le cze-ła du – mój koń jest większy od twojego
mój koń twój koń niż większy jest

Zaimki pytające

ka-re – co?

ka-gi – który?

ka-bar – gdzie?

ka-ne – skąd?

kan-dhre – jak?

kan-dhre-si – w jaki sposób?

ka-tsy – ile?

ka-dy – kiedy?

sy – kto?

ka-re se-na – dlaczego?

Przykład:

ka-re re? – co to jest?

ka-re du? – co tam jest?

khje-rang-gi khang-pa kagi re? – który jest twój dom?

czu-tsy ka-tsy re? – która jest godzina?

godzina ile jest

kong ka-tsy re? – ile kosztuje?

cena ile jest

Przymyki

Przyimek znajduje się zawsze za rzeczownikiem, którego dotyczy. Często między rzeczownikiem a przymikiem stoi jeszcze partykuła **gi**.

la – w, do, dla, ku

gang-la – na

la / nang la – w, wewnątrz

thri-la – obok

dyn-la – przed

ngon-la – wcześniej

kjil-la – na środku

kor-la – o

ne – z, od

log-la – pod

czy-log-la – na zewnątrz

gjang-la – daleko

gjab-la – za

dzie-la – później

njam du – wraz

Przykład:

Py la – w Tybecie

nga njam-du – ze mną

czog-tse gi gang-la – na stole

khje-rang gi thri-la – obok ciebie

nga lthal y ne jin – jestem z Włoch

nga di kor-la lap-gi-jy – ja mówię o tym

Czasowniki – być

W języku tybetańskim czasownik „być” ma dwie formy:

1. Wyraża tożsamość (np. jestem Taszi)
2. Wyraża położenie (np. jestem w Tybecie).

Czasownik „być” występuje tylko w jednej liczbie (pierwsza osoba liczby pojedynczej jest taka sama jak pierwsza osoba liczby mnogiej itd.). Czasownik ma również tylko jeden czas. O jaki idzie, należy domyślić się z kontekstu zdania.

1. Tożsamość

nga jin – ja jestem

khje-rang re – ty jesteś

khong re – on jest

Przykład:

nga Ta-szi jin – jestem Taszi

ja Taszi jestem

di nge re – to jest moje

to moje jest

2. Położenie, istnienie

Aby wyrazić istnienie w miejscu, mówimy:

nga jy – ja jestem
khje-rang du / jo-re – ty jesteś
khong du / jo-re – on jest

Kiedy stosuje się **du**, a kiedy **jo-re**?

Du (wymawiane niemal „dug”) stosuje się wtedy, gdy mówiący osobiście doświadczył tego, o czym mówi. **Jo-re** (z akcentem na „re”) używa się, kiedy wie się o czymś z innych źródeł, z drugiej ręki.

Przykład:

nga Py la jin – jestem w Tybecie
ja Tybet w jestem
Py la jag du – w Tybecie są jaki (jeśli się je widziało)
Py la jag jo-re – w Tybecie są jaki (jeśli tylko się o tym słyszało)

Być – forma przecząca

Formę przeczącą czasownika „być” uzyskuje się zmieniając:

jin – na min	jy – na me
re – na ma-re	du – na min-du

Przykład:

khong Ten-zin ma-re – on nie jest Tenzinem
on Tenzin nie jest
nga Lha-sa la me – nie jestem w Lhasie
ja Lhasa w nie jestem
de jag min-du – tu nie ma jaków
tu jaki nie są

ma-re i **min-du** wymawia się z akcentem na ostatniej sylabie.

Być – forma pytająca

Formę pytającą czasownika „być” tworzy się dodając końcówki **-pe** lub **-ge**.

jin – jin-pe	jy – jy-pe
re – re-pe	du – du-ge

Przykład:

gom-pa czig jo-re-pe? – czy tu jest klasztor?
klasztor jeden czy jest

Co więcej, w pytaniu zamienia się również pierwszą i drugą osobę – czasownik występuje więc w takiej formie, jaka powinna pojawić się w odpowiedzi (np. aby spytać „ty jesteś?”, pytamy „ty jestem?”).

Przykład:

khje-rang Ta-szi jin-pe? – ty jesteś Taszi?
ty Taszi jestem

Jeżeli w zdaniu występuje zaimek pytający (co, kto, gdzie, kiedy itd.), forma czasownika nie ulega zmianie.

Przykład:

throm ka-ba jo-re? – gdzie jest targ?
targ gdzie jest

Kiedy stosuje się formę pytającą, akcent pada zawsze na **-pe** i **-ge**, które należy wymawiać z długim, otwartym „e”.

Być – podsumowanie

Być – tożsamość

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	jin	min	re-pe	ma-re-pe
khje-rang	re	ma-re	jin-pe	min-pe
khong	re	ma-re	re-pe	ma-re-pe

Być – położenie

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	jy	me	jo-re-pe	jo-ma-re-pe
khje-rang	du	min-du	jy-pe	me-pe
khje-rang	jo-re	jo-ma-re		jo-ma-re-pe
khong	du	min-du	du-ge	min-du-ge
khong	jo-re	jo-ma-re	jo-re-pe	jo-ma-re-pe

Czasowniki – mieć

W języku tybetańskim czasownik „mieć” nie istnieje. Ideę posiadania wyraża się przy pomocy czasownika „być” w wariancie „położenie”, dodając partykułę **la** po podmiocie (czyli „on ma” – to „przez niego jest”).

nga la jy – ja mam
khje-rang la du / jo-re – ty masz
khong la du / jo-re – on ma

du i **jo-re** stosuje się na tej samej zasadzie, co w przypadku samego „być”.

Przykład:

nga la khang-pa jy – mam dom
ja partykuła dom jestem
khong la jag min-du – on nie ma jaka
on partykuła jak nie jest
khje-rang la mo-tha jy-pe? – masz samochód?
ty partykuła samochód jesteś?

Odmiana czasowników

Koniugacja jest jednym z najbardziej złożonych zagadnień w gramatyce tybetańskiej. Aby odmienić czasownik, do jego tematu dodaje się końcówkę odpowiadającą czasowi i osobie, za którą stoi słowo posiłkowe (jedna z dwóch form czasownika „być”). Kończówki nie zmieniają się w zależności od liczby (są więc takie same np. w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej).

Kończówki zmieniają się w zależności od tego, czy czasownik jest „czynny” czy „bierny”. Czasowniki czynne opisują czynności wykonywane „aktywnie” (takie jak chodzenie, jedzenie czy czytanie), a bierne – czynności i stany, nad którymi podmiot nie ma kontroli (głód, uczucia, senność itp.). Przy niektórych czasownikach czynnych za podmiotem pojawia się partykuła **gi**.

Czasowniki – bezokolicznik

Czasowniki składają się z tematu (stałego) i końcówki (która zmienia się w zależności od osoby i czasu). Bezokoliczniki kończą się na **-la** lub **-pa**.

Wybrane czasowniki czynne:

dhro-la – iść	jong-la – przyjść
dzie-pa – robić	thuk-pa – spotkać
sa-la – jeść	thung-la – pić
log-pa – czytać	dhri-la – pisać
ta-la – widzieć	njo-la – kupować
te-la – dawać	de-pa – przebywać

Niektóre czasowniki bierne:

dro-go-to-pa – być głodnym
dhen-pa – pamiętać

kha-kom-pa – być spragnionym
na-la – zachorować

Czasowniki – czas teraźniejszy

W czasie teraźniejszym do tematu czasownika dodaje się następujące końcówki:

Osoba	czasowniki czynne	czasowniki bierne
1-sza osoba	+ gi-jy	+ gi-du
2-ga i 3-cia osoba	+ gi-du	+ gi-du

Czynne:

nga khang-pa la dhro-gi-jy – idę do domu
khong jak-sza sa-gi-du – on je jacez mięso
on jak mięso je

Bierne:

nga dhro-go-to-gi-du – jestem głodny
khong-tso kha-kom-gi-du – oni są spragnieni

Czasowniki – czas przyszły

Końcówki:

Osoba	czasowniki czynne	czasowniki bierne
1-sza osoba	+ gi-jin	+ gi-re
2-ga i 3-cia osoba	+ gi-re	+ gi-re

Przykłady:

nga Lha-sa la dhrong-gi-jin – pójdę do Lhasy
khje-rang cza thung-gi-re – napijesz się herbaty
nga-tso nang la de-gi-jin – zostaniemy w domu
nga-tso throm throm la thuk-gi-jin – spotkamy się na targu

Czasowniki – czas przeszły

Końcówki:

Osoba	czasowniki czynne	czasowniki bierne
1-sza osoba	+ pa-jin	+ song
2-ga i 3-cia osoba	+ pa-re	+ song

Przykład:

khje-rang czu thung-pa-re – piłeś wodę

nga ha-ko-song – zrozumiałem

nga dzie-song – zapomniałem

nga ko-song – słyszałem

Niektóre czasowniki nieregularne zmieniają temat w czasie przeszłym, np.

dhro – zmienia się w **czin** (iść)

jong – zmienia się w **lep** (przychodzić)

sa – zmienia się w **se** (jeść)

nga sa-khang la czin-pa-jin – poszedłem do restauracji

ja restauracja do poszedłem

Czasowniki – forma przecząca

W formie przeczącej końcówki zmieniają się w następujący sposób:

jin – w **min**

jy – w **me**

re – w **ma-re**

du – w **min-du**

song – w **ma-song**

Przykład:

nga sa-khang la dhro-gi-me-du – nie idę do restauracji

khong Lha-sa la dhro-gi-min-du – on nie idzie do Lhasy

khong sha sa-gi-ma-re – on nie będzie jadł mięsa

nga ha-ko-ma-song – nie zrozumiałem

Czasowniki – forma pytająca

W formie pytającej końcówki ulegają następującym zmianom:

jin – w **jin-pe**

jy – w **jy-pe**

re – w **re-pe**

du – w **du-ge**

song – w **song-nge**

Pierwsza i druga osoba są zamieniane – w pytaniu występują w formie, która ma pojawić się w odpowiedzi. Końcówka **-gi-jin-pe** może zostać skrócona do **-ge**, a **pa-jin-pe** – do **-pe**.

Przykład:

khje-rang Lha-sa la dhro-gi-jy-pe? – idziesz do Lhasy?

ty Lhasa do idę

ha-ko-song-ge? – zrozumiałeś?

khje-rang dhro-gi-jin-pe? (skrótowo: **dhro-ge**) – pójdziesz?

khje-rang czin-pa-jin-pe? (lub **czin-pe**) – poszedłeś?

Należy pamiętać, że akcent pada zawsze na **-pe** i **-ge**.

Pytania i odpowiedzi

W pytaniu następuje wymiana pierwszej i drugiej osoby – w pytaniu czasownik ma formę, która pojawi się w odpowiedzi.

Jeżeli odpowiedzią na pytanie jest proste „tak” lub „nie”, należy użyć grzecznościowej partykuły **la**, a następnie tematu czasownika z pytania z końcówką formy oznajmującej lub przeczącej.

Przykład:

khje-rang Py-pa jin-pe? – jesteś Tybetańczykiem?

la-jin – tak

la-min – nie

khje-rang sha sa-gi-jy-pe? – czy jesz mięso?

la jy – tak

la-me – nie

di gompa re? – czy to jest klasztor?

la re – tak

la-ma-re – nie

throm czig jo-re-pe? – czy tam jest targ?

la jo re – tak

la jo-ma-re – nie

Jeżeli nie zna się odpowiedzi:

czig cze-na – może

jin-pa-dhra – pewnie tak

me-pa-dhra – pewnie nie

Tryb rozkazujący

W postaci zwykłej do tematu czasownika dodaje się końcówkę **-ah**. W formie bardziej uprzejmej do tematu dodaje się **-nang** lub **-rog-nang** („g” w „rog” jest niemal niesłyszalne). Napomnienie i nawoływanie uzyskuje się przy pomocy końcówki **-scig**.

Przy stanowczych poleceniach, rozkazach i w sytuacjach nieformalnych do tematu czasownika nie dodaje się żadnej końcówki.

Przykład:

szo-ah – chodź!

log-rog-nang – proszę, czytaj! (akcent na „rog”)

te – daj mi!

ta – patrz!

de szo – chodź tu!

gju – odejź!

ma cze – nie rób tego!

Czasowniki – końcówki

Czasowniki „aktywne”

Czas teraźniejszy

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	gi-jy	gi-me	gi-du-ge	gi-min-du-ge
khje-rang	gi-du	gi-min-du	gi-jy-pe	gi-me-pe
khong	gi-du	gi-min-du	gi-du-ge	gi-min-du-ge

Czas przyszły

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	gi-jin	min	gi-re-pe	gi-ma-re-pe
khje-rang	gi-re	ghi-ma-re	gi-jin-pe / ge	gi-min-pe
khong	gi-re	ghi-ma-re	gi-re-pe	gi-ma-re-pe

Czas przeszły

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	pa-jin	pa-min	pa-re-pe	
khje-rang	pa-re	pa-ma-re	pa-jin-pe / pe	
khong	pa-re	pa-ma-re	pa-re-pe	

Czasowniki bierne

Czas teraźniejszy

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	gi-du	gi-min-du	gi-du-ge	gi-min-de-ge
khje-rang	gi-du	gi-min-du	gi-du-ge	gi-min-du-ge
khong	gi-du	gi-min-du	gi-du-ge	gi-min-du-ge

Czas przyszły

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	gi-re	gi-ma-re	gi-re-pe	gi-ma-re-pe
khje-rang	gi-re	gi-ma-re	gi-re-pe	gi-ma-re-pe
khong	gi-re	gi-ma-re	gi-re-pe	gi-ma-re-pe

Czas przeszły

osoba	oznajmujący	przeczący	pytający	pyt.-przeczący
nga	song	ma-song	song-nge	ma-song-nge
khje-rang	song	ma-song	song-nge	ma-song-nge
khong	song	ma-song	song-nge	ma-song-nge

Chcieć, potrzebować, musieć, móc itd.

Chęć lub potrzebę czegoś wyraża się przy pomocy czasownika **go**:

nga la cza go – chcę trochę herbaty

nga la Py cza ma-go – nie chcę herbaty tybetańskiej

khje-rang la cza go-pe? – chcesz trochę herbaty?

go – tak **ma-go** – nie

ka-re go? – co chcesz?

Aby wyrazić „potrzebę” lub „konieczność” + czasownik, używa się czasownika w czasie teraźniejszym, zamieniając w końcówce sylabę **gi** na **go**.

nga throm la dhro-go-jy – muszę iść na targ

khje-rang dhro-go-re – musisz iść

Aby wyrazić „chęć” + czasownik, używa się czasownika w czasie teraźniejszym, zamieniając w końcówce sylabę **gi** na **dy**.

nga Lha-sa la dhron-dy-jy – chcę iść do Lhasy

nga san-dy-me – nie chcę jeść

Aby wyrazić „możność”, używa się konstrukcji: czasownik + **tub** + końcówka:

nga Lhasa la dhro-tub-gi-jy – mogę iść do Lhasy

Do wyrażania „zamiaru” służy **tsi**:

nga di njo-tsi-jy – zamierzam to kupić

„Prośbę” o pozwolenie wyraża się przy pomocy czasownika **czo**:

nga pa-ghi dhro czo-gi-re-pe? – czy wolno mi tam pójść?

czo-gi-re – wolno

czo-gi-ma-re – nie wolno

Lubić

Upodobanie wyraża się przy pomocy zwrotu **ga-bo**:

nga cza la ga-bo jy – lubię herbatę

nga cza la ga-bo me – nie lubię herbaty

khje-rang cza la ga-bo jy-pe? – lubisz herbatę?

nga cza la ga-bo szy-tha jy – bardzo lubię herbatę

Wybrane struktury

Zdanie złożone połączone spójnikiem „jeżeli”, typu jeżeli-zdanie podrzędne-zdanie główne, ma strukturę:

zdanie podrzędne – **na** – zdanie główne

khong jong-gi-du na nga dhro-gi-jin – pójdę, jeśli przyjdzie
on przychodzi jeżeli ja pójdę

Wyrażenie „przed” + czasownik ma postać **ma-czasownik-kong-la**.

khong ma-lep-kong-la – zanim przyjdzie

Do zbudowania wyrażenia „kiedy” + czasownik służy końcówka **-dy**, którą dodaje się do czasownika.

nga-tso Lha-sa lep-gy... – kiedy przybędziemy do Lhasy...

Wyrażenie „aby”, „w celu” ma postać czasownik-**ga**:

nga-tso sa-ga dhro – chodźmy jeść

Końcówka **-ken** dodana do tematu czasownika wskazuje kto lub co wykonuje czynność:

Lha-sa la dro-ken mo-ta – samochód jedzie do Lhasy

Liczebniki

trang-ka – liczba

le-ko – zero

czig – 1

nji – 2

sum – 3

szu – 4

nga – 5

dhrug – 6

dyn – 7

gje – 8

gu – 9

czu – 10

czu czig – 11

czu nji – 12

nji-czu – 20

sum-czu – 30

Liczby większe od 20 tworzy się na podobnej zasadzie, tyle że między „dziesiąt” a cyfrę wstawia się odpowiednią sylabę (tsa, so, sza itd.) – inną dla każdej dziesiątki.

nji-czu tsa czig – 21

sum-czu – 30

szu-czu – 40

nga-czu – 50

dhrug-czu – 60

dyn-czu – 70

gje-czu – 80

gu-czu – 90

gja – 100

czig-tong – 1000

nji-czu tsa nji – 22

sum-czu so czig – 31

szu-czu sza czig – 41

nga-czu nga czig – 51

dhrug-czu ra czig – 61

dyn-czu don czig – 71

gje-czu gja czig – 81

gu-czu go czig – 91

nji-gja – 200

nji-tong – 2000

Po liczbach okrągłych (20, 30, 100 itd.) często wstawia się słowo **tam-ba**:

nga-czu tam-ba – 50

Zaimki i przymiotniki nieokreślone

mang-po – dużo

mang-la – więcej

mang-tak / mang drag-pa – za dużo

de-tsi / njung njung / njung-sze – mało

njung-la – mniej

mang-ly – ile?

tsang-ma / kang-ga / ka-jang – wszystko

ke-e min-du / ga-jang me – nic

ka-sze – trochę, kilka

czig-jang – żadnego

nji-ka – oba

cze-ka – połowę

dhrig-pa / dang-pa – wystarczy

szu-da – inny

re-re / ka-re ji-ne – każdy

Spójniki itp.

tang – i
jang-na – lub
jin-na / jin-na jang – ale
kang jin se-na – ponieważ (akcent na **-na**)
je / jang – także
ten-ne / ten-du – wtedy, no to
di jin na – w takim razie
tsam-la / tsa – o
nang-szin – tak jak
ja-me-na – w przeciwnym razie
tsang – odkąd, od
pe-cze – prawie
czik-cze-na – może

SŁÓWKA

Ludzie

mi – ludzie	mi-tsang – rodzina
bu – mężczyzna, chłopiec syn	bu-mo – kobieta, dziewczyna, córka
pha-pa / pha-la – ojciec	a-ma / a-ma-la – matka
po-pa / po-la – dziadek	mo-mo / mo-la – babcia
pu-gu – dziecko	pha-ma – rodzice
pin-gja bu / czo-la – brat	pin-gja bu-mo – siostra
khjo-ga / czo-la – mąż	kje-men – żona
drog-po – przyjaciel	dhrog-mo – przyjaciółka
lo – wiek	le-ka – praca
lung-pa – kraj	ming / tsen (grzecz.) – imię
ke – język	ke-lug – dialekt
Py – Tybet	Py-pa – Tybetańczyk
Gja-nak – Chiny	Gja-mi / Ge-ri – Chińczyk
Gja-gar – Indie	Pe-jul – Nepal
In-dzi – Anglik	czy-gje – cudzoziemiec

Powitania, uprzejmości

taszi deleg – powodzenia („g” niemal niesłyszalne)
khje-rang ka-bar phe-ge? – dokąd idziesz?

khje-rang ku-su de-po jin-pe? – jak się masz? („czy twoje ciało ma się dobrze?”)
la jin, nga sug-po de-po jin – świetnie („tak, moje ciało ma się dobrze”)
Uwaga: w pytaniu słowo „ciało” (**sug-po**) ma grzecznością formę **ku-su**.

ka le szu – zostać w pokoju (przy pożegnaniu, gdy się odchodzi)
ka-le-phe – idź w pokoju (przy pożegnaniu, gdy się zostaje)
Uwaga: w tych zdaniach czasowniki „iść” (**phe**) i „zostać” (**szu**) występują w formach grzecznościowych.

dzie jong – do zobaczenia
san-nji dzie jong – do zobaczenia jutro
sim-dzia nan-go – dobranoc
thu-dzie-cze – dziękuję
gong-da – przepraszam
ke dzie-gi-ma-re – nic się nie stało
dhri-gi-re / las-so – wszystko w porządku, OK

khje-rang-gi ming-ka ka-re re? – jak się nazywasz?
nge ming-la Pe-ma re / nga Pe-ma jin – nazywam się (jestem) Pema
khje-rang lo ka-tsy jin? – ile masz lat?
nga lo 30 jin – mam 30 lat
khje-rang lung-pa ka-ne jin? – skąd jesteś?
nga Poland ne jin – jestem z Polski
khje-rang-gi le-ka ka-re re? – czym się zajmujesz?
nga szing-pa jin – jestem chłopem
nga ge-gen jin – profesorem
nga tsen-rig-pa jin – uczonym
nga ri-mo-ken jin – artystą
khje-rang-gi dzie-lug ka-re re? – jaka jest twoja religia?
nga nang-pa jin – jestem buddystą
nga je-szu jin – jestem chrześcijaninem
khje-rang ka-bar de-gi-jy – gdzie mieszkasz?
nga Lha-sa la de-gi-jy – mieszkam w Lhasie
khje-rang Py la ka-dy jong-pa-jin – kiedy przyjechałeś do Tybetu?
nji-ma nji czin-song – dwa dni temu
khje-rang Py la gjyn-ring-ly de-ge? – jak długo zostaniesz w Tybecie?
nga Py la de-la sum de-gi-jin – zostanę w Tybecie trzy miesiące
phe rog-nang / ja phe – proszę wejść
szu-rog-nang – proszę usiąść
cza sze-ro-nang / cza thung (poufale) – proszę, napij się herbaty
ka-re go? – czego chcesz?

in-dzi-ke szing-gi-jy-pe? – mówisz po angielsku?
nga Py-ke de-tsi szing-gi-jy – mówię trochę po tybetańsku
ha-ko song-nge? – rozumiesz?
ha-ko song – rozumiem
ha-ko ma-song – nie rozumiem
ka-le la sung-rog-nang – proszę, mów powoli
jang-kjer sung-rog-nang – proszę, powtórz
di la ka-re sa? – jak na to mówisz?
di ming-la ka-re re? – jak to się nazywa?
py-ke la sung-rog-nang – proszę, powiedz to po tybetańsku

Aby zwrócić się do kogoś, należy użyć zwrotu stosownego do wieku i płci tej osoby:

<i>wiek</i>	<i>mężczyzna</i>	<i>kobieta</i>
młodszy	bu	bu-mo
rówieśnik	czo-la	a-gia-la
starszy	pa-la	a-ma-la
bardzo stary	po-la	mo-la

Miasto, wieś

dhrong-kje – miasto
lam-ka – droga
sa-khang – restauracja
tsong-khang – sklep
ngy-khang – bank
pho-dhrang – pałac
le-kung – biuro
men-khang – szpital
khang-pa – dom
go – drzwi
ken-za – schody
nang-la – w domu

dhrong-sep – wioska
throm – targ
dru-khang / dhryn-khang – hotel
czang-khang – bar
dhra-khang – poczta
drem-tyñ-khang – muzeum
lap-dhra – szkoła
tsyn-khang – więzienie
tho-kha – dach
gi-kung – okno
tsik-pa / kjan – ściana

Transport

mo-tha – samochód
lam-kor – autobus
te-ksi – taksówka
pa-pa – motocykl
nam-dhru – samolot
dhru – łódź
mo-tha la – samochodem

kang-ga-ri – rower
lam-kor kak-sa – dworzec autobusowy
mo-tha tong-kjen – kierowca
to-la-czi – traktor
nam-dru thang – lotnisko
ri-li – pociąg
kom-pa-gjab-ne – pieszo

Kierunki

sa-cza – miejsce
czok – kierunek
je – prawo
jyn – lewo
ja – w górę
de – tu
di ne – stąd
nang-la – w środku

tha – odległość
szar-gje / kha-thu – prosto
je pa / je czo-la – po prawej
jyn pa / jyn czo-la – po lewej
ma – w dół
pha-ge – tam
... ne ... par-tu – z ... do ...
czy-log-la – na zewnątrz

gjab-la – za, z tyłu
(gi) thri-la – blisko
par-la – pomiędzy
gi ta-kor la – wokół
czang – północ
szar – wschód
sap-thra – mapa

tsa la / dyn la – przed
tha ring-po – daleko
nang-ne - wśród
tho-ka – na górze
lho – południe
nub – zachód
lho czok la – na południe

Zdjęcia, poczta

par – fotografia
pa-si – bilet
ji-gi – list
kha-jang – adres
nju-gu – długopis
szu-gu – papier

par-cze – aparat fotograficzny
lang-kjer – paszport
dhrag-szog – pocztówka
ji-go – koperta
sza-nju – ołówek
ka-bar – telefon

Podróż

gom-pa ka-bar jo-re? – gdzie jest klasztor?
tha ring-po jo-re-pe? – czy to daleko?
di-ne throm la tha ring-ly jo-re? – jak daleko do rynku?
tha ring-po szy-thra jo-ma-re – niezbyt daleko
czang-czok la gju – idź na północ
kom-ba gjab-na czu-tsy nji go-gi-re – dwie godziny na piechotę
kang-ga-ri jar-sa ka-bar jo-re? – gdzie mogę wypożyczyć rower?
kang-ga-ri jar-je jy-pe? – wypożyczacie rowery?
nji-ma czig la kong ka-tsy re? – ile kosztuje za jeden dzień?
czu-tsy re-re la ka-tsy re? – ile za godzinę?
Lha-sa la dro-ken lam-kor di-re-pe? – czy to autobus do Lhasy?
ngan-tso czu-tsy ka-tsy la dhro-ja re? – o której wyjedziemy?
gjyn ring-ly dhro-ja jo-re? – ile trwa podróż?
Lha-sa tha ring-ly jo-re – jak daleko jest Lhasa?
Lha-sa ne Sera par-tu czu-tsy ka-tsy go-gi-re? – ile czasu z Lhasy do Sera?
mo-tha gjo-tak gi-du – samochód jedzie za szybko
nga szy-gi-du – boję się
ka-la ka-le dhro-rog-nang – proszę jechać wolniej
ka-rog-nang – proszę się zatrzymać
gu-nang – poczekaj chwilę

Klasztor, religia

gom-pa – klasztor
lha-khang – świątynia

a-ni gompa – klasztor żeński
tsog-khang – sala zgromadzeń

chie-szun – ołtarz	ku – posąg
czo-ten – stupa	la-szug-ti – tron lamy
ko-ra – rytualne okrażanie	dar-czen – maszt modlitewny
dhra-pu – jaskinia	do la ri-mo – malowidło na skale
thang-ka – malowidło	kil-kor – mandala
kha-ta – biała szarfa	dar-czog – flaga modlitewna
py – kadzidło	czo-me – maślana lampka
dordże – wadźra	dhri-bu – dzwonek
nga – bęben	gja-ling / dung-czen – trąba
bug-cze – czynele	pe-cza – księga religijna
thrang-ma – różaniec	ma-ni kor-lo – młynek modlitewny
do-ko ma-ni – kamień modlitewny	tsog – ofiarna uczta
se-ra kom-ba – ceremonia	dy-czen – święto
mu-lam – modlitwa	mu-lam gjab – modlić się
cza-tse – składać pokłony	ko-ra gjab – okrażać
ma-ni / ngak – mantra	ma-ni dang – powtarzać mantry
gom gjab – medytować	mo gjab – przepowiadać, wróżyć
czam – taniec religijny	tsy-pa – debata
kuszo / dhra-pa – mnich	a-ni – mniszka
khen-po – nauczyciel	rim-po-cze – inkarnowany lama, opat
gom-czen – pustelnik	ne-kor-ken – pielgrzym
lha – bóg	lha-mo – bogini
Sang-gje – Budda	Czen-re-zi – Awalokiteśwara
Czam-pa – Majtrea	Drol-ma – Tara
Dor-dże Dzig-dzie – Jamantaka	Je-szin Nor-bu – Dalajlama
ji-dam – bóstwo medytacyjne	dziang-czub sem-pa – bodhisattwa
chie – religia	chie-lug – szkoła
nang-pe chie – buddyzm	nang-pa – buddysta
je-szu – chrześcijanin	ye-szu ke-to-ly – katolik
dżu-is – żyd	chie khe-mi-len-ken – ateista
kha-cze – muzułmanin	kha-cze lha-kang – meczet
tse – życie	czy-la – śmierć
le – karma	kje-la nga-czi – reinkarnacja

Džo-khang go ka-dy cze-gi-re / gjap-gi re – o której otwiera się / zamyka Dżokhang?
czy-tso ka-tsy la go cze-gi-re / gjap-gi-re? – kiedy otwieracie / zamykacie?
nga nang-la jong-na dhri-gi-re-pe? – mogę wejść?
nga pa-ge dhro czo-gi-re-pe? – czy mogę tam iść?
nga tho-ka la dhro czo-gi-re-pe? – czy mogę wejść na górę?
nga ku pan-tso la ta-na dhri-gi-re-pe? – czy mogę obejrzeć tamte posągi?
par gjap czo-gi-re-pe? – mogę zrobić zdjęcie?
czo-gi-re – możesz **czo-gi-ma-re** – nie możesz
ngy te-go-re – musisz zapłacić **ngy te-go-ma-re** – nie musisz płacić
ku pa-gi su-re? – kogo przedstawia ten posąg?
ri-mo di gi tyn-ta ka-re re? – o czym opowiada to malowidło?
do la ri-mo ka-bar jo-re? – gdzie są malowidła naskalne?
ku-szo ka-tsy jo-re? – ilu jest tu mnichów?
se-ra kom-ba ka-dy cze-gi-re-pe? – kiedy będzie tu ceremonia?
khang-pa mang-po me-ba sy jo-re – zniszczono wiele budynków

Targ

kong – cena
gor-mo – moneta / yuan
dro-tung – bransoletka
trang-dok – perła
ser – złoto
cze-ru – koral
po-szi – bursztyn
pe-so – kość słoniowa
pak-pa – skóra
pee – wełna
tung-lo – ubranie
pan-ge – fartuch
thri – nóż
ri-mo – obraz
ngo-ma / ngo-ne – prawdziwy

ngy – pieniądze
cza-lag – rzecz
ke-gjen – naszyjnik
tha – kamień szlachetny
ngy – srebro
ju – turkus
zii – tybetański agat
mo-ti – masa perłowa
ru-ko – kość
tu-zi – jedwab
czu-ba – tybetańska kurtka
gor-re – fular
tung – muszla
teb – książka
zy-ma – fałszywy

nga ke-gjen czig njon-dy-jy – chcę kupić naszyjnik
nga-la ke-gjen pan-tso te-rog-nang – proszę mi pokazać tamte naszyjniki
tha ka-re re? – jakie to kamienie?
tha di ngo-ma re-pe? – czy te kamienie są prawdziwe?
di gi gjup-cza ka-re re? – co to za materiał?
tang-ka ka-bar ra-gi-re? – gdzie mogę znaleźć jakąś thangkę?
tang-ka di ngo-ma re zy-ma re? – czy ta thangka jest prawdziwa czy fałszywa?
zy-ma nang-szin du – wygląda na fałszywą (jest jak fałszywa)
di kong ka-tsy re? – ile za to?
di tsang-ma ka-tsy re? – ile za to wszystko?
kong czen-po re – drogo (cena jest duża)
kong cze-tak du – cena jest zbyt wysoka
kong czun-nga jy-pe? – masz coś tańszego?
jag-ga jy-pe? – masz coś lepszego?
nga cza-lag tsang-ma la gor-mo 100 te-gi-jin – dam ci za to wszystko 100 yuanów
dhri-ghi-re – dobrze
di nang-szin – taki

Jedzenie

ka-la – jedzenie, posiłek
njing-ku ka-la – lunch
czog-tse – stół
ta-ba – talerz
po-ba / ka-jyl – miska
ky-tse – pałeczki
dri – nóż
ngy-tsi – rachunek

szo-ghe / szo-cza ka-la – śniadanie
gong-ta ka-la – obiad
kup-kja – krzesło
glas-si – szklanka
sze-tam – butelka
kang-dra – widelec
tu-ma – łyżka

czu – woda
cza – herbata
cza ngar-mo – słodka herbata
szin-tog ku-la – sok owocowy

o-ma – mleko
czu-ra – ser

pa-le – chleb
dre – ryż
tang – zupa (chińska)

lang-sza – wołowina
jag-sza – mięso jaka
cza-sza – kurczak
sza-kam – suszone mięso

py-be ka-la – tybetańskie jedzenie
mo-mo sza me ba – momo bez mięsa
ping – makaron sojowy

szo-go – ziemniak
tre-ma – fasola
szing-do – owoc
li – gruszka

tsa – sól
num – olej

czu-tsy – gotowane
me-tag ghjab-pa – pieczone

czang – piwo
py-cza – herbata tybetańska
czu ky-ma – gorąca przegotowana woda

mahr – masło
szo – jogurt

ghja-du – makaron
ne – jęczmień
ten-szi – ciastko

lug-sza – jagnię
phak-sza – wieprzowina
nja-sza – ryba
gon-nga – jajko

mo-mo – pierożki
tuk-pa – zupa z makaronem
tsam-pa – prażona mąka jęczmienna

tsong – cebula
to-ma-to – pomidor
ku-szu – jabłko
tsa-la-ma – pomarańcza

cze-ma ka-ra – cukier
tszu – ocet

ngy-pa – smażone
czag-top nang-la trag-pa – grillowane

phy-be (in-dzi) sa-kang ka-ba jo-re? – gdzie jest tybetańska (zachodnia) restauracja?
nga tro-go ty-ghi-du – jestem głodny
nga ka-kom ghi-du – chce mi się pić
nga szo-ghe ka-la sa-go-jy – muszę zjeść śniadanie
nga la py cza go – chcę tybetańską herbatę
nga la tang czig te-ro-nang – proszę mi przynieść zupę
mo-mo jy-pe? – macie momo?
di szim-po du – to jest dobre
di trang-mo du – to jest zimne
di ru-ba du – to jest zepsute
szen-da czig te-ro-nang – proszę przynieść jeszcze jedno
sza me-ma – bez mięsa
ka-la di nga la mang-tak du – to dla mnie za dużo jedzenia
dhrik song – wystarczy, jestem najedzony
ngy ka-tsy re? – ile to kosztuje
sa-kang-di kong czen-po du – ta restauracja jest droga

Nocleg

nji-khang / khang-mi – pokój
nji-dzie – prześcieradło
try-kang – łazienka
sang-czy – ubikacja
bu – wesz
lok – elektryczność

nji-tri – łóżko
nje-go – poduszka
sug-po tru-sa – prysznic
tap-tsang – kuchnia
di-mi – klucz
szu-ma – lampa

khang-mi jy-pe? – macie pokój?

khang-mi tong-pa ka-bar ra-gi-re? – gdzie znajdę wolny pokój?

khang-mi ta czo-gi-re-pe? – czy mogę obejrzeć pokój?

khang-mi di dhri-ge-re – ten pokój jest dobry

tsen czig la ka-tsy re? – ile za jedną noc?

tsen re re la gor-mo czu te-go-re – dziesięć yuanów za noc

nga la czu tsa-po – potrzebuję gorącą wodę

czu tsa-po czu-tsy ka-tsy la jong-gi-re? – kiedy będzie gorąca woda?

Wędrówka

sa – ziemia
ri – góra
drag – skała
rong – dolina
la – przełęcz
tsang-po – rzeka
czu – strumień
pap-czu – wodospad
tsa-tang – łąka
tak-pa – błoto
szing-nak – las
szin-dong – drzewo
szin-ka – pole
throng-seb – wioska
szin-pa – chłop
czo-la – jace łajno
log-szu – latarka

nam – niebo
kang-ri – ośnieżona góra
kjak-pa – lód, dowiec
kang-ru – lawina
lam – ścieżka
sam-pa – most
tso – jezioro
do – kamień
tsa – trawa
te-la – pył
cze-tang – pustynia
szing – drewno
me-to – kwiat
gur – namiot
dog-pa – koczownik, pasterz
me – ogień
gjap-pa – plecak

Zwierzęta

sem-czen – zwierzę
kji – pies
ba-mo / pa-czu – krowa

szu-mi – kot
lug – owca

jak – jak
pung-gu – osioł
pak-pa – świnia
cza-ti – kurczak
ri-pong – zając
bu-sin – owad
dhry – wąż
a-bra – świstak

dhri – samica jaka
ta – koń
ra – koza
dzia-po / dzia-mo – kogut / kura
cza – ptak
tsi-tsi – mysz
nja – ryba

Pogoda

nam-szi – pogoda
nji-ma – słońce
da-la – księżyc
czar-pa – deszcz
se-ra tang – grad
lung / lag-pa – wiatr
thin-pa – chmura
dzia – tęcza
thrang-mo – zimno

lung – powietrze
kar-ma – gwiazda
kang pap – śnieg
lok – błyskawica
mug-pa – mgła
lung-czar – burza
dru-ke – grzmot
tša-po – gorąco

nam-szi kan-dre du? – jaka jest pogoda?
nam-szi jag-po du – pogoda jest dobra
nam-szi duk-cza du – pogoda jest zła
thrang-mo du – jest zimno
tša-po du – jest gorąco

Czas

dy-tsy – czas
nji-ma – dzień
da-la – miesiąc
czy-tsy – godzina, zegar
szo-ge – rano
czitho – popołudnie
te-ring – dziś
san-nji – jutro
ke-sa – wczoraj
to-gong – dziś w mocy
jang jang – często
teng-czik – raz
kap kap-la / tsam-tsam la – czasem
teng re re – za każdym razem
czipo – późno
kong-la – przed
ring-la / kab-la – podczas

tse-ba – data
dyn-tha – tydzień
lo – rok
kar-ma – minuta
njing ku – południe
gong-ta / tsen – noc, wieczór
tan-da – teraz
nang-nji – pojutrze
ke-nji-ma – przedwczoraj
ta-rang szo-ge – dziś rano
ka-dy jin na / tak-ba – zawsze
teng-nji – dwa razy
jang-kjer – znowu
njin-tar – codziennie
nga-po – wcześniej
dzie-la / szug-la – po
gjok-po – wkrótce

ty-la / kap-la – w czasie
ka-dy-je (+ czasownik w formie przeczącej) / **nam-jang** – nigdy

lam sang – natychmiast

Dni tygodnia

sa da-la – poniedziałek
sa mi-ma – wtorek
sa lak-pa – środa
sa pu-bu – czwartek

sa pa-sang – piątek
sa pem-ba – sobota
sa nji-ma – niedziela

Pory roku

czy-ka – wiosna
tyn-ka – jesień

jar-ka – lato
gun-ka – zima

czy-tso ka-tsy re? – która godzina?
czy-tso nga-ba re – jest piąta (do liczebnika dodaje się **-ba**)
czy-tso nga tang cze-ka re – piąta trzydzieści
czy-tso nga tang kar-ma czu re – piąta dziesięć
czy-tso nga sim-ba-la kar-ma nji-szu du – za dwadzieścia piąta
... czy-tso ka-tsy la re? – o której ...?
czy-tso gu-ba la – około dziewiątej
czy tso szy-ba ne truk-ba par-tu – od czwartej do szóstej
czy-tso re-re la – co godzinę

Zdrowie

am-dzi – lekarz
men – medycyna
tša-la – gorączka
la-du na – choroba wysokościowa
go na – ból głowy
czam-ba na – przeziębienie
ma – rana
men-khang – szpital
sog-zin lug – tlen

na-tša – choroba
ri-pu – pigułka
lo – kaszel
kju-me lang-la – mdłości
so na – ból zęba
tro-go na – ból brzucha
tša – puls
men-tson-khang – apteka

Części ciała

go – głowa
ka – usta

mi – oko
so – ząb

na-kug – nos
mik-ba – gardło
tro-go – żołądek
njing – serce
lak-ba – ręka, ramię
kang-ba – stopa, noga
trak – krew

am-dzio – ucho
cze – język
pang-ko – klatka piersiowa
gjap – plecy
tzu-gu – palec
sug-po – ciało
czin-ba – mocz

in-dzi szin-ken am-dzi jo-re-pe? – czy jest tu lekarz, który mówi po angielsku?
am-dzi ke ta-rog-nang – proszę wezwać lekarza
nga de-bo min-du – nie czuję się dobrze
nga na-ghi-du – jestem chory
de na-tsa gja-gi-du – tutaj boli
nga la tsa-la jy – mam gorączkę
nga lo gjap-gi-du – kaszlę
nga tro-ko sze-gi-du – mam biegunkę
nga kju-me lang-gi-du – mam mdłości
nga go-ju kor-gi-du – mam zawroty głowy
njen-ka czen-po re – to poważne
ri-pu din-tso sa-nang – weź te pigułki
nji-ma czik la teng nji sa-nang – zażywaj je dwa razy dziennie
tro-go tong-pa la sa-nang – bierz je na pusty żołądek
ka-la njempdo sa-nang – zażywaj je z jedzeniem

Wybrane przymiotniki

czik-po – sam
duk-cza – zły
tse-po / tse mo – piękny (człowiek m/k)
njin ge-po – piękny (rzecz)
czen-po – duży
ke-po / kong czun czun – tani
tsang-ma – czysty
thri-la / gjap – blisko
trang-mo – zimny
szim-po – smaczny
ka-gak – inny
kag-po – trudny
tsog-pa – brudny
kam-po – suchy
le-la-po – łatwy
tong-pa – pusty
kong czen-po – drogi
zy-ma – fałszywy
ta ring-po – daleki
szen-ta – inny
ka ka-de – cichy

gjok-po – szybki
tang-po – pierwszy
keng-pa – pełny
jak-po – dobry
ki-po – szczęśliwy
tsa-po – gorący
tro-go to – głodny
na – chory
ke-czen-po – ważny
ta-ma / czug-la – ostatni
ring-po – długi
ma-po – niski
tok-po – wąski
nje-po – bliski
sar-pa – nowy
ke czen-po – hałaśliwy
njim-pa – stary (rzecz)
gen-go – stary (człowiek)
cze / ka-cze-ne – otwarty
ki-bo – przyjemny
szuk czen-po – mocny

czuk-po – bogaty
ma-nor-la / dhrig-pa – słuszny
mim-pa – dojrzały
ke-czen-po – święty
kjo-po – smutny
tung tung – krótki
czik-pa – podobny
czun czun – mały
szyn szyn / szyn-pa / lo czun czun – młody

ten-den – pewny
ngar-mo – słodki
tho-po – wysoki
thang cze – zmęczony
ngu-ne / ngo-ma – prawdziwy
do nji-bo – brzydki
lym-pa – mokry
szeng-ga czen-po – szeroki
ka-le / te-po – powolny

Kolory

tsy-szi – kolor
nak-po – czarny
gjang-gu – zielony
mar-po – czerwony

se-po – żółty
ngom-po – niebieski
ma-se / li-lang – pomarańczowy
kar-po – biały

Tematy wybranych czasowników

jong – przyjechać
tri / lap – pytać
ka-cza tri – zadać pytanie
dzie – zamienić
dzie – bać się
kji – urodzić się
thro-go-ty – być głodnym
jag – poprawiać
ka-kom – być spragnionym
khy / czu-tsy – doprowadzać do wrzenia
kje – przynieść
czak – rozbić
so / sy (przeszły) – budować
njo / njy (przeszły) – kupować
ke tang – wołać
dzie – zmieniać
ngy sil-ma – wymieniać pieniądze
dem – wybierać
ko-ra gjap – okrążyć
za – wspinać się
pap / mah pap – schodzić
thyn – wychodzić
za – podchodzić
kje – rosnąć
ko / ty – słyszeć
rog-pa cze – pomagać
jar / la – wynajmować

gjap / go gjap – zamykać
jong / lep (przeszły) – przybywać
ka-la so-la – gotować
tsi-gjag – liczyć
tung – pić
cze / sy – robić
mo-ta tang – prowadzić samochód
drong / czu / szy – umierać
sa / se (p) / sze (grzecznościowo) – jeść
zuh – wchodzić
sa – spadać (rzecz)
ri – spadać (człowiek)
na – chorować
kjag – ziębnąć
nje – znaleźć
tsar – skończyć
dzie – zapomnieć
te / try / pyl (grzecznościowo) – dawać
dhro / czin (przeszł.) / **phe** (grzecz.) – iść
ngy-te – płacić
ka-bar tang – telefonować
par gjap – fotografować
lu – nalewać
mu-lam ghap / ghap su-czi – modlić się
cza-tse – składać pokłony
sza – kłaść
czar-pa tang – padać (deszcz)

ka-kjel – całować
sze / szing – wiedzieć
ngo szing – znać (ludzi)
dziang – uczyć się
ga – lubić
njen – słuchać
te / syn – lubić
ta – patrzeć
lah – tracić
gom gjap – medytować
tuk – spotkać
tang – poruszyć
go – potrzebować
ra – otrzymać
chie / pyl (grzecznościowo) – ofiarować
tsyn-tang / la-dri – malować
sze / ka cza sze – rozmawiać
sem – myśleć
ha-ko – rozumieć
kom-ba gjap – spacerować
le-ga cze – pracować

log – czytać
dren – pamiętać
ta szyn – jechać
lap / sung (grzecz.) – mówić
tong – widzieć
tsong – sprzedawać
tang / kur – wysyłać
te – pokazywać
nji-ku – spać
de / szu (grzecz.) – przebywać, siedzieć
ku – kraść
kah – zatrzymać
lop-dziung cze – studiować
len – brać
sze (grzecz.) – przyjmować (jedzenie)
go cze – otwierać
lap – nauczać
ta-kor cze – podróżować
gu – czekać
tru – myć
dri – pisać